

Covit 19 Pandemisinin Türkiye Sağlık Turizmine Etkileri (The Effects of the Covit 19 Pandemic on Health Tourism in Turkey)

*Mehmet KABACIK^a

^a Ordu University, Faculty of Tourism, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Ordu/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 07.08.2021

Kabul Tarihi: 12.11.2021

Anahtar Kelimeler

Turizm

Sağlık turizmi

Covit 19 pandemisi

Öz

2020 yılının başından itibaren tüm dünyada etkisini gösteren bir koronavirüs çeşidi olan COVID-19'un en çok olumsuz olarak etkilediği sektörlerin başında turizm gelmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de turizm sektörünün bütün çeşitleri bu COVID-19 salgınından olumsuz etkilenmiştir. Bu olumsuzlukları en çok hisseden turizm çeşitlerinden biri de sağlık turizmidir. COVID-19 pandemisinin özellikle Türkiye sağlık turizmine etkilerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, öncelikle pandemi öncesi Türkiye sağlık turizminin mevcut durumu göz önüne serilmiştir. Nitel çalışma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi ile yapılan bu çalışmada Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi verileri incelenerek, 2019 yılı sağlık turizmi verileri ile 2020 yılı sağlık turizmi verileri karşılaştırılmıştır. Sağlık turizmi verileri gelen hastaların milliyeti ve sağlık hizmeti aldıkları klinik şeklinde tablolaştırılmış ve elde edilen veriler yorumlanmıştır. Bunun sonucunda özellikle COVID-19 virüsünün yayılmasını önlemek için ülkelerin getirdiği seyahat kısıtlamaları nedeniyle Türkiye'ye gelen turist sayısında ciddi azalış yaşanmıştır. Bunun yanında Türkiye'nin COVID-19 ile mücadeledeki başarısı, aşı çalışmaları, aşı tedarigi ve sağlıklı turizm sertifikası gibi çalışmalarını sonucu sağlık turizmi için gelen turist sayısında az da olsa bir artış yaşanmıştır.

Keywords

Tourism

Health tourism

Covit-19 pandemic

Abstract

Tourism is one of the sectors most negatively affected by COVID-19, a type of coronavirus that has been effective all over the world since the beginning of 2020. As in the whole world, all types of the tourism sector in Turkey have been adversely affected by this COVID-19 pandemic. One of the types of tourism that feels these negativities the most is health tourism. In this study, which was carried out to examine the effects of the COVID-19 pandemic especially on Turkey's health tourism, firstly the current situation of health tourism in Turkey before the pandemic was put into consideration. In this study, which is carried out with the document analysis method, one of the qualitative study methods, the Health Tourism data of the Ministry of Health was examined and the health tourism data of 2019 and the health tourism data of 2020 were compared. Health tourism data were tabulated in the form of the nationality of the incoming patients and the clinic they received health services, and the data obtained were interpreted. As a result, there has been a serious decrease in the number of tourists coming to Turkey, especially due to the travel restrictions imposed by the countries to prevent the spread of the COVID-19 virus. In addition, as a result of Turkey's success in combating COVID-19, vaccination studies, vaccine supply and healthy tourism certificates, there has been a slight increase in the number of tourists coming for health tourism.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: mehmetkabacik@gmail.com (M. Kabacık)

DOI:10.21325/jotags.2021.968

GİRİŞ

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde ilk defa görülmeye başlayan Covit-19 virüsünün bütün Dünya'ya yayılması sonucu Dünya Sağlık Örgütü bu virüse bağlı olarak 2020 yılının Mart ayında tüm Dünya'da pandemi ilan etmiştir. Türkiye'de ilk Covit-19 vakası Mart ayının sonunda görülmüştür. Türkiye Şubat 2020'de Çin'den gelen uçuşları durdurmuş, daha sonra İran'da vaka sayılarının artmasıyla Mart başında İran sınırını kapatmıştır (Bağcı, Uzun ve Bostan, 2020, s. 332). Mart 2020'de birçok ülke yurt içi ve yurt dışı seyahat kısıtlamalarına gitmiştir. Türkiye'de Mart 2020'de bir çok ülkeye seyahat kısıtlaması getirirken, Nisan 2020'de tam kapanma uygulamalarına başlamıştır. Tüm bu gelişmeler birçok sektörü etkilediği gibi Türkiye turizmini de derinden etkilemiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) verilerine göre, 2019 yılında Türkiye'yi 51.7 milyon turist ziyaret etmiş ve turizm gelirleri 34,5 milyar dolara ulaşmıştır. 2020 yılında ise bir önceki yıla göre %65.1 azalarak 15.8 milyon turist sayısına ve 12.5 milyar dolar turizm gelirin gerilemiştir.

Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi, sağlık bakım hizmeti almak ve koruyucu sağlık hizmetlerinden faydalanmak için sürekli yaşadığı yerden yurt içi veya yurt dışı başka bir yere seyahat etmek olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar, buldukları yerdeki sağlık kuruluşlarında istedikleri tedavinin yapılamaması, ilgili sağlık hizmetinin belirli yerlerde sunulması (termal tesisler) gibi nedenlerle farklı yerlerden sağlık hizmeti almaktadırlar. Bu durum sağlık hizmetlerinin yanında turizm hizmetlerini de ön plana çıkarmaktadır. Türkiye coğrafi konumu itibarıyla sadece 3 S (sea, sun, sand) olarak adlandırılan kitle turizminde değil, yaylalar, ormanlar, termal kaynaklar gibi doğal güzellikleri ile alternatif turizm çeşitlerinde de avantajlı konumdadır. Türkiye son yıllarda sağlık hizmetleri alanında ortaya konulan politikalar sonucu adından olumlu olarak söz ettirmektedir. Yavuz (2018) sağlık turizminin amacını, sağlık kurumlarını tercih edecek olan hasta ve hasta yakınlarının (müşterilerin) hem fiziksel hem de bedenen rahatlıklarının sağlanması için çeşitli tıbbi desteklerin verilmesi olarak ifade ederken, Sağlık Bakanlığı (2021) olaya biraz ekonomik ve politik bakarak, profesyonel olarak eğitilmiş bireylerin sağlanmış özel koşullar altında katma değer sağlamak adına emek, tecrübe ve bilgi birikimlerini ihraç etme olarak belirtmektedir. Buradan yola çıkarak sağlık turizminin amacı, turizm hizmetleri çerçevesinde hastalıkların teşhis, tedavi ve rehabilitasyonu sağlamak, hastalıkları önleyerek toplumun sağlık statüsünü yükseltmek, olarak açıklanabilir.

Sağlık turistleri farklı amaçlarla sağlık turizmi faaliyetlerine katılmaktadırlar, bunlar;

- Sadece hastalıklarının tedavisi için turizm hareketinde bulunanlar.
- Turistik amaçlı seyahati sırasında rahatsızlanma veya kaza nedeni ile sağlık hizmeti alanlar.
- Turistik amaçlı bir destinasyonu ziyaret ettikleri destinasyonda sağlıklarını geliştirmek için medikal veya termal tesislerden yararlanalar
- Sağlık hizmeti almak için bir destinasyona giden ve sonrasında burada tatil yapanlar, olarak değerlendirilebilirler.

Bunun yanında bireylerin farklı ülkelerde sağlık hizmeti almak istemesinin bazı nedenleri vardır. Bunlar;

- Ülkesinde sağlık teknolojilerini yetersizliği ve yetişmiş personel eksikliği
- Ülkesinde sağlık hizmetlerinin pahalı olması

- Tedavi ile beraber tatil yapabilme fırsatı,
- Daha kaliteli sağlık hizmetine erişim isteği
- Hastanın kendi ülkesinde estetik ameliyat ve cinsel tedaviler gibi uygulamaların duyulmasını istememesi
- Gittiği ülkenin iklim kültür ve doğal özelliklerinin yanında sağlık hizmetlerinin de kaliteli oluşu
- Yaşlı, engelli ve kronik hasta bireylerin farklı bir destinasyonda tedavi olmak istemeleri
- Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin farklı ülkelerde tedavi olmak istemeleri
- Ülkesinde ki sağlık hizmetlerinde uzun süren beklemler (Yiğit ve Demirbaş, 2020, s. 174, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Son yıllarda sağlık turizmi ekonomik açıdan ülkelerin pay almaya çalıştığı önemli bir pasta haline gelmiştir. Özellikle yurtdışından gelen hastaların bıraktıkları döviz ülkelerin cari açığını kapatmada önemli rol oynamaktadır. Sağlık Bakanlığı koordinesinde kurulan Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş.'ye (USHAŞ) göre kaliteli sağlık hizmetini, daha uygun fiyatlarla ve daha kısa bekleme süreleri içerisinde almak amacıyla sağlık turizmi kapsamında ülkeleri dışına çıkan yıllık 30 milyon insan trafiğinden söz edilmektedir. Dünyadaki sağlık turizmi harcamaları ise yaklaşık 500 Milyar Dolar ile ifade edilmektedir (USHAŞ, 2021).

Dünyada sağlık turizminde öncü olan ülkeler, ABD, Meksika, İngiltere, Almanya, Hindistan, Tayland, Malezya, Orta Avrupa Ülkeleri ve Türkiye'dir (Sağlık Bakanlığı, 2021). Bu ülkelerin sağlık turizminde tercih edilme nedenleri ise şu şekildedir:

- Tercih edilen ülkenin sağlık hizmetlerinin kalitesi ve teknolojik donanımı iyi olduğu için (ABD, İngiltere, Almanya gibi)
- Coğrafi konumunun avantajı, sağlıkta ileri teknolojiyi ve kaliteyi daha ekonomik olarak sunmasından dolayı (Türkiye gibi)
- Ülkede geçmişten gelen sağlık turizmi kültürünün oluşmasından dolayı (Hindistan tıp turizmi ve alternatif tıp yöntemleri, Orta Avrupa Ülkeleri termal turizm, İspanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerde Akdeniz İklimi etkisiyle Yaşlı Turizmi gibi).

Türkiye'de Sağlık Turizmi

Türkiye, turizmde dünyada söz sahibi ülkelerden biridir. Covid-19 pandemisi öncesi dönemde 2019 yılında ülkeye gelen turist sayısı bakımından dünyada altıncı sırada yer almaktadır. Bunun yanında gelişmiş altyapıya sahip sağlık kuruluşları ve sağlık sistemi ile önemli jeotermal kaynaklarına sahip olması, tarihi ve doğal güzellikleri, zengin kültürel mirası ve düşük maliyetleri nedeniyle son yıllarda sağlık turizmi alanında tercih edilen bir ülke konumundadır. Türkiye'de Sağlık Turizmi konusunda Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı koordineli bir şekilde çalışmalarını yürütmektedir. Sağlık Bakanlığı idari, teknik, işletme ve denetim gibi konularda, Kültür ve Turizm Bakanlığı, yatırım (teşvik), yatırım yeri planlaması (imar mevzuatı) ve tanıtım konularında çalışmalar yürütmektedir. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Türkiye'de sağlık turizmi alanında daha çok medikal (tıp) turizm ile ilgili çalışmalar yürütülmektedir.

Türkiye’de Sağlık Turizmi ile İlgili Kurumlar

Türkiye de sağlık turizmi ile ilgili ilk resmi yapılanma 2010 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde sağlık turizmi biriminin kurulmasıdır. Daha sonra yine Sağlık Bakanlığı koordinesinde 2015 yılında Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu (SATURK) kurulmuştur. Son olarak ta sağlık turizmi ile ilgili hem kamu hem de özel kurumları tek çatı altında koordine etmek için 2019 yılında Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş. kurulmuştur. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile koordineli bir şekilde sağlık turizmi faaliyetlerine katkı sağlamaktadır.

Sağlık Bakanlığı

Türkiye de sağlık turizmi ile ilgili en önemli kuruluşlardan biri Sağlık Bakanlığıdır. Bunun için Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde 10.01.2020 tarihli ve 244 sayılı “Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Daire Başkanlıklarının Görevlerine Dair Yönerge” kapsamında Sağlık Turizmi Dairesi Başkanlığı kurulmuştur.

“Bu yönergeye göre Sağlık Turizmi Dairesi Başkanlığının görev alanları şu şekildedir”:

- Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı ile ilgili hizmetleri planlamak, gerekli izinleri vermek
- Sağlık Turizmi ile ilgili iş ve işlemleri ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli olarak yürütmek
- Yurt dışından ülkemize tedavi amaçlı gelecek hastaların Sağlık Turizmi açısından kabul kriterlerini oluşturmak ve bu hastaların talep ve şikayetlerini incelemek
- Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı kapsamındaki hastalara gerektiğinde yardım ve danışmanlık hizmetlerini sunmak ve kayıtlarını tutmak
- Sağlık alanında ikili iş birliği kapsamında ülkemize gelen ve tedavisi uygun görülen hastalara ilişkin işlemleri planlamak ve koordine etmek
- Uluslararası Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi (USHAŞ) ile koordinasyonu sağlamak (Sağlık Bakanlığı, 2021).

Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş. (USHAŞ)

USHAŞ, uluslararası sağlık hizmetleri alanında Türkiye’de sunulan hizmetlerin tanıtımını yapmak, kamu ve özel sektörün sağlık turizmine yönelik faaliyetlerini desteklemek ve koordine etmek, uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin politika ve stratejiler ile hizmet sunum standartları ve akreditasyon kriterleri konusunda Bakanlığa önerilerde bulunmak üzere, 663 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (03 Ağustos 2018 tarihli ve 30498 sayılı Resmi Gazete) ile kurulmuştur. Sağlık Bakanlığı’nın ilgili kuruluşu olarak 04/02/2019 tarihinde faaliyete geçmiş olup İstanbul ve Ankara’da 2 şubesi bulunmaktadır (USHAŞ, 2021).

USHAŞ’IN sağlık turizmi ile ilgili faaliyet konuları şunlardır:

- Uluslararası sağlık hizmetleri alanında aracılık faaliyeti gösteren kurumlara yetki belgesi vermek.
- Türkiye’nin sağlık hizmetlerinin uluslararası tanıtımını yapmak, bu alandaki tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerini koordine etmek, yönlendirmek ve desteklemek.
- Uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin aracılık faaliyetlerinde bulunmak, verilen yetki çerçevesinde kamu ve özel sektör kuruluşları adına uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin sözleşme yapmak, yapılan sözleşmelerin yürütülmesine destek olmak.

4. Uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi alma başvurularına cevap vermek, şikâyetler ve anlaşmazlıkların çözümü için ilgili merciler nezdinde girişimlerde bulunmak, tarafların karşılaşılabilecekleri sorunları tespit ederek önleyici tedbirler almak.
5. Türkiye'nin sağlık sisteminin tanıtımını yapmak, sağlık sistemleri, sağlık finansmanı ve kamu özel iş birliği modelleri konusunda uluslararası kişi ve kuruluşlara danışmanlık yapmak, bu alanlarda sistemlerin kurulması ve geliştirilmesine ilişkin yurt dışı talepleri karşılamak, projeler yapmak ve uygulamak.
6. Yurt dışında sağlık kuruluşu açmak, işletmek, ortaklık kurmak ve iş birliği yapmak, sağlık ve eğitim amacına yönelik bina inşa etmek ve ettirmek, ilaç, cihaz ve tıbbî malzeme tedariki yapmak.
7. Sağlık meslek eğitimi turizmine yönelik faaliyetlerde bulunmak; yurt içindeki eğitim kurumlarına yurt dışından öğrenci teminine aracılık etmek, yurt dışında eğitim kurumu açmak ve eğitim faaliyetinde bulunmak.
8. Faaliyet alanına giren konularda ulusal ve uluslararası kongre, seminer ve benzeri etkinliklerde bulunmak, araştırma ve yayın yapmak.
9. Uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin politika ve stratejiler, hizmet sunum standartları, akreditasyon kriterleri, fiyat tarifeleri ve hukuki düzenlemeler konusunda ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak ve bu konularda Bakanlığa önerilerde bulunmak.
10. Sağlık meslekleri eğitimi konusunda teşvikler geliştirmek, bu alanda uluslararası öğrencileri ve eğitim kurumlarını desteklemek.

“USHAŞ, bu faaliyetlerini gerçekleştirebilmek, Türkiye'nin 2023 hedeflerine ulaşmak için sağlık turizmine ilişkin stratejik hedeflerini aşağıdaki şekilde belirlemiştir:”

- Türkiye'nin sağlık turizminin yurtdışı tanıtımlarında kullanılacak üst bir ülke markası ile hedef ülkelere dönük stratejik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi,
- Hedef ülkelerde sağlık turizmi koordinasyon ofisleri, ileri tanı merkezleri ve hastaneler açılması,
- Yabancı devlet kurumları ve sigorta şirketleri ile anlaşmalar yapılması,
- Türkiye'nin sağlık turizmine ilişkin genel tanıtımı ile sağlık kuruluşları ile sunulan hizmetlerin tanıtıldığı, portal üzerinden hasta yönlendirme ve rezervasyon imkanlarının bulunduğu Sağlık Turizmi Web Portalının etkin tanıtımı ve profesyonelce işletilmesi,
- Şehir hastaneleri başta olmak üzere kamu hastaneleri için tanıtım ve aracılık modeli oluşturulması ve uygulanması,
- Uluslararası hastalar ve hasta yakınları için “sağlık vizesi” uygulamasının kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması,
- Sağlık turizmi alanında hizmet sunum ve standartlarının regüle edilmesi,
- Sağlık turizmine ilişkin teşvik, yetkilendirme, denetim, şikâyet, kayıt ve istatistik bilgilerinin tek bir otorite (USHAŞ) tarafından koordine edilmesi,

- Sağlık turisti olarak gelen hastalar için ve şikâyet ve memnuniyetin izlenebildiği bilişim altyapısı oluşturulması,
- Geriatri alanında yaşlı bakım köyleri ve kür merkezleri kurulması amacıyla ortak projeler yürütülmesi ve bu kapsamda pilot projelerin hayata geçirilmesi,
- Sağlık termal turizmi işletme sayısının artırılması ve bu kapsamda pilot projelerin hayata geçirilmesi.

Sağlık Bakanlığı sağlık turizmine yönelik sağlık turizmi web sitesi kurmuştur. Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanan “www.saglikturizmi.gov.tr,” “healthtourism.gov.tr”, “foryourlife.com”, “thermaltourism.gov.tr”, turkeythermal.com” adreslerinden hizmet verilmektedir. Bu siteler Türkçe, İngilizce, Almanca ve Rusça dillerinde medikal turizm, termal turizm ve yaşlı turizm konularında kapsamlı bilgiler içermektedir. Sağlık bakanlığı tarafından kurulan 184 SABİM hattı ile Almanca, Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca ve Rusça dillerinde sağlık turizmi ile ilgili hizmet verilmektedir. Yabancı hastalar için Yurtdışı Çağrı Merkezi’nde 7 gün 24 saat İngilizce, Arapça, Rusça ve Almanca tercümanlık ve danışmanlık hizmeti verilmektedir. Ayrıca mesai saatlerinde de Farsça ve Fransızca dillerinde 444 47 28 no’lu hattın hizmet verilmektedir (Sağlık Turizmi Derneği, 2021). Ayrıca, Sağlık bakanlığı tarafından İngilizce olarak hazırlanan “Healty and Hapy” isimli dergi yayınlanmaktadır. Derginin içeriğinde, Türkiye’nin sağlıkta ön plana çıkan unsurları, termal bölgeleri, ileri yaş ve engelsiz turizm tesisleri ve olanakları, yürüyüş rotaları, yöresel sağlıklı yiyecek ve içecekler ve etkinlikler yer almaktadır. Dergi uluslararası havalimanlarında ve THY’ nin yurtdışı ofislerinde ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. THY yurtdışından hasta getiren sağlık kuruluşlarına yönelik medikal turizm destek paketi hazırlamıştır. Bu kapsamda Türkiye de ki belirli sağlık kuruluşları ile protokol imzalamış, protokol gereği yurtdışından hasta getiren sağlık kuruluşlarına indirimler sağlamaktadır. (Sağlık Bakanlığı, 2021, sağlık turizmi derneği, 2021).

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Türkiye de Kültür ve Turizm Bakanlığı sağlık turizmi alanında daha çok yatırım, teşvik ve destek hizmetleri ile tanıtım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu kapsamda Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünce oluşturulan Sağlık Turizmi Çalışma Gurubu, Sağlık Bakanlığı ile koordineli bir şekilde sağlık turizmi çalışmalarını yürütmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışmalarını daha çok termal turizm alanında yoğunlaştırmıştır. Termal turizmin geliştirilmesi için, termal suların kullanımı, termal tesislerin yapımı ve tanıtımı konularında çalışmalara daha çok ağırlık verdiği görülmektedir.

Türkiye’nin iç ve dış turizm pazarında bir marka ve cazibe merkezi haline gelmesi, somut ve somut olmayan doğal, kültürel, biyolojik ve insan ürünü mirasların keşfedilmesi, geliştirilmesi ve tanıtılması, kısa, orta ve uzun vadeli iletişim/pazarlama çalışmalarıyla Türkiye turizm kapasitesi ve turizm yatırımlarının ülke ekonomisindeki payı ve hizmet kalitesinin artırılması amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı iştiraki olarak Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) kurulmuştur (tga.gov.tr, 2021). 2019 yılında kurulan TGA resmi internet sitesi “goturkey” vasıtasıyla, özellikle Türkiye’nin medikal turizm ve termal turizm potansiyelinin uluslararası alanda tanıtımı konusunda önemli rol oynamaktadır (goturkey, 2021). Goturkey health(medikal) ve wellness(termal) başlıkları altında Türkiye Sağlık Turizmine katkı sağlamaktadır.

Yaşamdan zevk almayı, yavaş yaşamayı, kalabalıklardan kaçıp doğada huzur içinde yaşamayı felsefe edinen cittaslow (sakin şehir), özellikle yaşlı insanların tercih ettikleri destinasyonlardır. Sağlık turizmi çeşitlerinden olan yaşlı turizmi için cittaslow oldukça önemlidir. Türkiye de 2021 itibarıyla 18 cittaslow bulunmaktadır. Bu sakin

şehirlerin tanıtımı hem “goturkey” tarafından yapılmakta hem de Türkiye’de ki 18 sakin şehrin yerel yönetimleri tarafından yapılmaktadır.

Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş.’nin (USHAŞ,) verilerine göre 2018 yılında sağlık turizmi ve turistiğin sağlığı kapsamında ülkemizde 551.748 hasta sağlık hizmeti almıştır. Yıl içerisinde Türkiye’de sağlık hizmeti alan uluslararası hastaların geldiği ilk 3 ülke sırasıyla; Azerbaycan, Irak ve Almanya olmuştur. Uluslararası hastaların Türkiye’de en çok tercih ettiği şehirler ise, İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir, Erzurum ve Yalova’dır. Türkiye 2018 yılında sağlık turizmi kapsamında 551.748 yabancı hastaya sağlık hizmeti vermiştir. Bunun karşılığında yaklaşık 1 milyar dolar turizm geliri elde etmiştir. 2019 yılında sağlık turizmi ve turistiğin sağlığı kapsamında Türkiye’de 662.087 yabancı hasta sağlık hizmeti almıştır. Bunun karşılığında 1 milyar 65 milyon 105 bin dolar turizm geliri elde etmiştir. 2019 yılında uluslararası hastaların geldiği ilk 3 ülke sırasıyla; Irak, Azerbaycan ve Türkmenistan olmuştur. 2020 yılının ilk çeyreğinde ise 143.266 hasta sağlık hizmeti almış ve buradan elde edilen gelir 187 milyon 955 bin dolar tutarında gerçekleşmiştir. Sağlık turizminde Türkiye’nin 2023 hedefi 1,5 milyon sağlık turisti ve 10 milyar dolar sağlık turizmi gelirine ulaşmaktır. (USHAŞ, 2021).

Türkiye’de 04.06.2021 tarihi itibarıyla Sağlık Bakanlığınca sağlık turizmi alanında yetkilendirilmiş 55 ilde 1147 sağlık tesisi bulunmaktadır. Ayrıca sağlık turizmi faaliyetleri için yetkilendirilmiş 189 seyahat acentası faaliyet göstermektedir (USHAŞ 2021).

Yöntem

Covit-19 pandemisinin Türkiye sağlık turizmine etkilerinin incelendiği bu çalışma da nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada öncelikle covit-19 pandemisi ve Türkiye Sağlık Turizmi ile ilgili literatür taraması yapılmış, elde edilen veriler belirli bir sistematik dahilinde giriş bölümünde derlenmiştir. Daha sonra Türkiye Sağlık Bakanlığı’nın covit-19 pandemisi öncesi 2019 sağlık turizmi istatistikleri ile covit-19 pandemisi 2020 sağlık turizmi istatistikleri incelenmiştir. 2019 ve 2020 yılı sağlık turizmi verileri arasındaki farklar araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen Sağlık Bakanlığı sağlık turizmi verileri 2019 ve 2020 yılı için sağlık turizmi kapsamında değerlendirilen hastaların başvurduğu kliniğe göre ve başvuran hastaların uyruklarına göre ayrı ayrı tablolandırılmıştır.

Tablo 1’de 2019 yılı sağlık turizmi kapsamında 544.259 hasta Türkiye’deki sağlık kuruluşlarına başvuru yapmışken, 2020 yılında 684.388 hasta başvuru yapmıştır. 2020 yılının başından itibaren Dünya’da Covit-19 virüsünün yol açtığı salgından dolayı birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de olumsuz etkilenmiş ve buna bağlı olarak sınırlarını kısmi olarak kapatmıştır. Bu kapanmanın sonucu olarak sağlık turizmi başvurularının azalması gerekirken Sağlık Bakanlığı verilerine göre bir önceki yıla göre artış söz konusudur. Sağlık kuruluşlarına sağlık turizmi kapsamında en çok başvuru alan klinik 106.064 hasta ile acil tıp kliniği olmuştur. Acil Tıp kliniğini 68.229 hasta başvurusu ile Aile Hekimliği kliniği takip etmektedir. En az başvuru alan klinik ise 6.824 hasta ile Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji kliniği olduğu görülmektedir. Burada acil tıp ve aile hekimliği klinikleri yurt dışından sağlık turisti için planlanmış bir başvuru yapılması zor bir ihtimaldir, bu kliniklere başvuru sayısının fazla olması Türkiye’de geçici olarak bulunan Suriye, Irak gibi ülkelere gelen vatandaşlar olabilir. Tablo 2’de bu

durumu doğrular niteliktedir. Sağlık turizmi kapsamında değerlendirilen sağlık turistlerinin, tekrar gözden geçirilip, yeniden değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca, acil tıp ve aile hekimliği gibi kliniklerde katma değeri yüksek işlemler yapılması söz konusu değildir. Bu durum sağlık turizmi gelirlerine pek olumlu bir katkı sağlamayacaktır.

Tablo 1: 2019-2020 Yılı Sağlık Turizmi Başvuruları (Kliniğe Göre)

Klinik Adı	Sayı	
	2019	2020
Acil Tıp	106.064	112.306
Aile Hekimliği	68.229	123.150
Kadın Hastalıkları ve Doğum	51.681	65.274
Göz Hastalıkları	38.270	31.222
İç Hastalıkları (Dahiliye)	34.010	42.425
Çocuk Hastalığı ve Hastalıkları	29.408	20.741
Ortopedi ve Travmatoloji	26.052	22.459
Kulak Burun Boğaz Hastalıkları	23.825	18.265
Genel Cerrahi	22.145	26.761
Deri ve Zührevi Hastalıkları (Cildiye)	18.953	13.084
Diş Hekimliği (Genel Diş)	16.764	23.114
Kardiyoloji	16.015	13.219
Üroloji	14.605	11.714
Nöroloji	11.582	9.420
Beyin ve Sinir Cerrahisi	11.162	8.633
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	11.071	9.066
Tıbbi Onkoloji	10.448	14.183
Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi	10.236	11.221
Göğüs Hastalıkları	9.089	10.588
Gastroenteroloji	7.826	5.985
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji	6.824	22.358
Tıbbi Biyokimya		27.208
Tıbbi Mikrobiyoloji		9.283
Nefroloji		5.376
Hematoloji		5.289
Sağlık Kurulu		5.000
Çocuk Hematolojisi ve Onkolojisi		4.988
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları		4.384
Radyoloji		3.862
Endokroloji ve Metabolizma Hastalıkları		3.310
Toplam	544.259	684.388

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı

Tablo 2’de 2019 ve 2020 yılı içerisinde sağlık turizmi kapsamında Türkiye’deki sağlık kuruluşlarına başvuran hastaların uyrukların karşılaştırılması yer almaktadır. 2019 yılında ve 2020 yılında en çok sağlık kurumuna başvuru yapanlar, Suriye Arap Cumhuriyeti uyruğuna tabii kişilerdir. Daha sonra Irak Cumhuriyeti vatandaşları gelmektedir. Suriye ve Irak vatandaşlarının sayısının ilk sıralarda yer alması, Türkiye’de geçici statüde bulunan Suriye ve Irak vatandaşlarının sağlık kuruluşlarına başvurmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca bu vatandaşların hem ülkeye girişlerinde hem de belirli aralıklarla genel sağlık taramalarından geçirilmesi başvuru sayısını artırmaktadır. Bu kişilerin yabancı ülke vatandaşı olarak sağlık turisti kabul edilmesi mevzuata uygun olabilir ancak bu kişilerin sağlık turizmi gelirlerine bir katkısı olamayacaktır. 2020 yılı içerisinde Libya Devleti vatandaşlarının sayısının da gözle görülür bir şekilde arttığı görülmektedir. Bunun nedeni Milli Savunma Bakanlığı Trablus’ta Askeri, Eğitim, İşbirliği ve Danışmanlık Anlaşması kapsamında hayat geçirdiği hastanede 53 sağlık personeli ile askeri ve sivil vatandaşlar sağlık hizmeti vermesi olabilir (savunmasanayi.org). Bunun yanında hem 2019 yılında hem de 2020 yılında Somali Federal Cumhuriyeti vatandaşlarının sağlık turizmi başvurusu oldukça dikkat çekmektedir. Bunda da Somali’nin Başkenti Mogadişu’da Sağlık Bakanlığı bünyesinde açılan hastane etkili olabilir.

Tablo 2: 2019-2020 Yılı Sağlık Turizmi Başvuruları (Uyruğa Göre)

Uyruk	Sayı	
	2019	2020
Suriye Arap Cumhuriyeti	163.919	186.360
Irak Cumhuriyeti	79.915	58.541
Azerbaycan Cumhuriyeti	47.031	42.611
Afganistan İslam Cumhuriyeti	32.309	34.880
Libya Devleti	23.679	51.364
Türkmenistan	19.422	25.548
Rusya Federasyonu	18.242	18.289
Almanya Federal Cumhuriyeti	17.902	46.279
İran İslam Cumhuriyeti	16.644	15.692
Gürcistan Cumhuriyeti	15.376	11.295
Özbekistan Cumhuriyeti	14.132	21.318
Kırgız Cumhuriyeti	8.549	9.217
Büyük Britanya	7.824	20.073
Ukrayna	7.393	9.806
Kazakistan Cumhuriyeti	7.267	11.627
Bulgaristan Cumhuriyeti	7.211	9.114
Somali Federal Cumhuriyeti	6.921	14.062
Amerika Birleşik Devletleri	6.713	7.752
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	6.639	
Fas Krallığı	6.180	7.627
Çin Halk Cumhuriyeti	5.189	4.224
Mısır Arap Cumhuriyeti		4.683
İrlanda Cumhuriyeti		4.466
Ürdün Krallığı		4.241
Romanya		4.010
Fransa		3.948
Filistin		3.569
Moldova		3.472
Cezayir		3.273
Hollanda		3.083
Pakistan		2.745
Toplam	518.457	643.169

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı

Sonuç

Covit-19 pandemisinin Türkiye Sağlık turizmine etkilerinin incelendiği bu çalışmada, Sağlık Bakanlığı'nın 2019 yılı ve 2020 yılı sağlık turizmi verileri karşılaştırılmıştır. 2019 yılında 518.459 sağlık turisti Türkiye'deki sağlık kuruluşlarına başvurmuşken, 2020 yılı içerisinde 643.169 sağlık turisti sağlık kuruluşlarına başvuru yapmıştır. 2020 Mart ayında Dünya Sağlık Örgütü tarafından tüm dünyada pandemi ilan edilmesine ve Türkiye'nin 2020 Nisan ayında seyahat kısıtlamaları getirmesine rağmen sağlık turisti sayısı 2020 yılında düşmesi beklenirken, artış gözlenmektedir. Bu durumun Türkiye'nin sağlık turizmi konusunda uyguladığı politikalardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Yurt dışından Türkiye'ye gelip herhangi bir sağlık kuruluşundan sağlık hizmeti alan bütün yabancı vatandaşlar sağlık turisti olarak değerlendirilmektedir. Bu şekilde değerlendirildiğinde Özellikle Türkiye'de geçici statüde bulunan Suriye, Irak ve Afganistan vatandaşlarının aldıkları sağlık hizmeti sağlık turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca, Somali ve Libya'da Sağlık Bakanlığı bünyesinde bulunan hastaneler başvurularında bu kapsama girmektedir. Bunun yanında Hem Türkiye vatandaşı olan hem de başka bir ülkenin vatandaşı olan vatandaşların Türkiye'ye deki yerleşik yakınlarının yanına geldiklerinde aldıkları sağlık hizmeti de sağlık turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Tüm bunlar sağlık turizmi sayılarını artırmaktadır. Ancak sağlık turizmi gelirlerine bakıldığında 2019 yılında 1.065.105 milyar dolarken, 2020 yılında 548.882 milyon dolar olmuştur (TUİK). Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2020 yılında sağlık turisti sayısı 2019'a göre artmış, ancak sağlık turizmi gelirleri düşmüş olarak görülmektedir.

Tüm bu bilgiler çerçevesinde, Türkiye’de sağlık turizmi ile ilgili politikalarda değişiklik yapılabilir ve bu politikalara uygun mevzuat değişikliğine gidilebilir. Bu mevzuatta sağlık turistinın tanımı ÷lkeye sadece sağlık hizmeti almaya gelen, başka bir amaç için ÷lkeye gelmeyen ve bulunmayan, bu hizmeti aldıktan sonra ÷lkeden ayrılan kişi olarak düzenlenebilir. Sağlık Turizmi gelirleri hesaplanırken, sadece sağlık turisti tanımına uyan kişilerin sağlık harcamaları dikkate alınması daha faydalı olacaktır. Sağlık turizmi verileri kapsamında sadece Türkiye’de faaliyet gösteren sağlık kuruluşlarından alınan sağlık hizmeti harcamaları değerlendirilebilir. Sağlık Bakanlığı’nın veya özel sağlık kuruluşlarının yurt dışındaki şubelerinde verilen sağlık hizmeti kapsam dışında tutulmalıdır. Sağlık Turizmi verilere ele alınırken termal turizm için gelen sağlık turistlerinin verilerinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bağcı, E., Uzun, C., & Bostan, A. (2020). Covid-19 ve Sağlık Turizmi, *Journal of Awareness*, 5(3):331-348.
- Goturkey. (2021). <https://gohealthturkiye.com/>. (Erişim Tarihi, 01.09.2021).
- <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/TR-13292/baskanligimiz-gorev-alani.html>. (Erişim Tarihi, 01.08.2021).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021). [https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11492/saglik-ve-termal-turizmi-tanimi.html%20\(Eri%C5%9Fim](https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11492/saglik-ve-termal-turizmi-tanimi.html%20(Eri%C5%9Fim). (Erişim Tarihi, 31.07.2021).
- Sağlık Bakanlığı, (2021). <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/Eklenti/28811/0/saglik-turizmi-yonetmelikpdf.pdf>. (Erişim Tarihi, 31.07.2021).
- Sağlık Turizmi Deneđi. (2021). <http://www.saglikturizmi.org.tr/tr/saglik-turizmi/genel-bilgi>. (Erişim Tarihi, 01.08.2021).
- Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu SATURK, (2021). Sağlık Turizmi Nedir?. <http://www.saturk.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf>. (Erişim Tarihi, 01.08.2021).
- Savunmasanayi.org.(2021). <https://www.savunmasanayi.org/libyada-turk-hastanesi>. (Erişim Tarihi, 01.09.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021). *Turizm İstatistikleri*, (Erişim Tarihi, 01.09.2021).
- Türkiye Turizm Geliştirme ve Tanıtım Ajansı (TGA). (2021). <https://tga.gov.tr/hakkinda/>. (Erişim Tarihi, 01.09.2021).
- USHAŞ. <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi/>. (Erişim Tarihi, 01.08.2021).
- Yavuz. M.C. (2018). Türkiye’de Sağlık Turizmi Hizmetleri Algısının Hasta ve Müřteri Memnuniyeti Üzerine Etkisi: İç Anadolu Bölgesi Örneđi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Geliřim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı.
- Yiğit, A., Demirbaş, M.B. (2020). Türkiye’de Medikal Turizmin Geliřimine Etki Eden Faktörlerin SWOT-AHP Yöntemi ile Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(22):173-192.

The Effects of the Covid 19 Pandemic on Health Tourism in Turkey

Mehmet KABACIK

Ordu University, Faculty of Tourism, Ordu/Turkey

Extensive Summary

Introduction

Health tourism has been defined as traveling from the place of residence to another place within the same country or abroad to get health care services. Patients get these health services from different places due to reasons such as not being able to receive the treatment they want in the health institutions where they live and the relevant health service being provided in some certain places (thermal facilities). Health tourism is a type of tourism that enables the health institutions to grow by using the international patient potential along with the people who are in need and travelling to the spas with the aim of getting treatment or to some other health centers for therapeutic purposes, or for aesthetic surgery operations, organ transplantation, dental treatment, physical therapy, rehabilitation etc. (Ministry of Culture and Tourism, 2021). Not only the individuals who are sick, but also the ones who want to protect their health participate in health tourism. The practices such as SPA and WELLNESS, which are especially evaluated within thermal tourism, are considered as a tourism movement preferred by those who are of the opinion of protecting their health in order to feel psychologically well. When considered from this angle, the Health Tourism Association of Turkey (2021) defines health tourism as the tourism activities which people participate in order to obviate their nervous exhaustion, physical fatigue and seek benefits for a number of various ailments. What's more, a parallel definition supporting this definition was made by the Ministry of Health. According to the Ministry of Health (2021), health tourism is the visits of individuals to a country other than the country they live in to attain both preventive and curative and health-promoting services, as well. As it is highlighted by this definition, in order to become a health tourist, a person must go abroad for health purposes. Nevertheless, in another definition, the Ministry of Culture and Tourism (2021) defines health tourism as travels from the place of residence to another place (domestic or abroad) to get services for any health reason.

Health Tourism in Turkey

Turkey is one of the world's leading countries in the field of tourism. In the period prior to the Covid19 pandemic, it ranked sixth in the world in terms of the number of tourists coming to the country in 2019. What's more, it has been a preferred country in the field of health tourism in recent years due to its health institutions and health system with developed infrastructure, important geothermal resources, historical and natural beauties, rich cultural heritage and low costs. The Ministry of Health and the Ministry of Culture and Tourism have been working in coordination on Health Tourism in Turkey. The Ministry of Health continues to work on administrative, technical, management and supervision issues, and the Ministry of Culture and Tourism continues its activities on investment (incentives), investment site planning (zoning legislation) and promotion (Ministry of Culture and Tourism, 2021). Studies conducted in the field of health tourism in Turkey mostly focus on medical (medical) tourism. Considering the applications in the world, thermal tourism and senior tourism activities take up more place. Although Turkey has the richest waters in the world regarding thermal tourism, it can use only 10% of its thermal waters. In terms of thermal tourism in Turkey in recent years, the presence of qualified thermal facilities in destinations such as Afyon, Denizli,

Bursa and Ankara stands out. In addition, it is seen that SPA service is intensely provided in accommodation facilities in destinations such as Antalya and Muğla, which are preferred especially for mass tourism.

Method

In this study, in which the effects of the Covid-19 pandemic on health tourism in Turkey were examined, the document review method, one of the qualitative research methods, was used. In this study, first of all, a literature review on the covid-19 pandemic and Turkey Health Tourism was made, and the data obtained were compiled in the introduction within a certain systematic. Then, the 2019 health tourism statistics of the Turkish Ministry of Health before the covid-19 pandemic and the 2020 health tourism statistics of the covid-19 pandemic were examined. The differences between the health tourism data of 2019 and 2020 were interpreted by the researcher.

Finding

While 544,259 patients applied to health institutions in Turkey within the scope of health tourism in 2019, 684,388 patients applied in 2020. The clinic most frequently applied to health institutions within the scope of health tourism was the emergency medicine clinic with 106,064 patients. The Emergency Medicine clinic is followed by the Family Medicine clinic with 68,229 patient applications. It is seen that the least applied clinic is Infectious Diseases and Clinical Microbiology with 6,824 patients.

Those who applied to health institutions the most in 2019 and 2020 are the citizens of the Syrian Arab Republic. Then come the citizens of the Republic of Iraq. The high number of Syrian and Iraqi citizens may be due to the fact that Syrian and Iraqi citizens who have temporary status in Turkey apply to health institutions.

Conclusion And Recommendations

Considering the health tourism revenues, while it was 1.065.105 billion dollars in 2019, it became 548.882 million dollars in 2020 (TUIK). According to the data of the Ministry of Health, the number of health tourists increased in 2020 compared to 2019, but health tourism revenues are seen to have decreased.

Within the framework of the information, changes can be made in the policies related to health tourism in Turkey and the legislation can be changed in accordance with these policies. In this legislation, the definition of a health tourist can be regulated as a person who comes to the country only to receive health services, does not come to the country for any other purpose and is absent, and leaves the country after receiving this service. When calculating Health Tourism revenues, it would be more beneficial to consider only the health expenditures of those who fit the definition of health tourists. Within the scope of health tourism data, only health care expenditures received from health institutions operating in Turkey can be evaluated. The health service provided in the branches of the Ministry of Health or private health institutions abroad should be excluded from the scope. It is recommended to evaluate the data of health tourists coming for thermal tourism while considering the data of Health Tourism.